

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Strategiseen lähtökohtaan tulee lisätä maininta virtavesien esteellisyydestä. Vesien tilaan sekä vesieliöiden että muiden lajien monimuotoisuuteen vaikuttava joki- ja purojatkumoiden vaellusesteet vaikuttavat koko maahan sekä voimalaitospatojen että teiden ylitysrakenteiden vaellusesteiden kautta. Yhteensä näitä esteitä on arvioitu olevan kymmeniä tuhansia, jotka estävät tai haittaavat lajien leviämistä. Lisäksi vain suurimmilla vaellusesteillä, lähinnä vesivoimalaitoksilla, on vesioikeudellinen lupa olemassa.

3.1 ja 3.2 Päätaivoite ja tarkemmat tavoitteet

Vaellusesteellisyyden poistamisella virtavesissä saavutetaan hyötyjä nopeasti; koska monet lajit liikkuvat virtavesien rantoja pitkin, esteellisen tierummun muuttaminen esim kaarisillaksi mahdollistaa vesieläinten lisäksi sekä hyönteisten että maaeläinten, mm. saukko liikkumisen turvallisesti. Tien ylityksissä kuolee huomattavan paljon lajeja, mm. Ruotsissa saukkojen yleisimpänä kuolinsyynä pidetään juuri tien ylitystä. Virtavedet pienimpiä puroja myöten voivat toimia maankattavina ekologisina käytävinä. Lajien vapaa liikkuminen parantaa myös geneettistä monimuotoisuutta

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Jokien ja purojen luontaisen tulvatasanteiden palauttaminen parantaa tulvasuojelua ja hiilensidontaa ja vähentää vesistökuormitusta edistäen vesistöjen ekologista tilaa. Kohdassa 3.3.4 asiaa voisi avata lauseen verran enemmän. Myös Komissio palautteessaan vesienhoitosuunnitelmien toteutumisesta on vuonna 2019 todennut että "Useimmat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet vesimuodostumien nykyisten fyysisten muutosten osalta toimenpiteistä (kalaportaista, rakenteiden poistamisesta jne.), joilla pyritään vähentämään merkittävien hydrologis-morfologisten paineiden aiheuttamia kielteisiä ympäristövaikutuksia. Toimenpiteiden, paineiden ja vedenkäytön tai talouden alojen välinen yhteys on myös selvempi. Ekologiset vähimmäisvirtaamat on kuitenkin määritettävä ja toteutettava paremmin, ja jokien esteettömyys ja asianmukainen sedimenttien muodostuminen on varmistettava."

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Kohdassa 3.4.2 todetaan että virtavesielinympäristöjen hotio ja ennallistamien koskee erityisesti vesien laadun parantamista. Kuitenkin erittäin suuri osa virtavesistämme on perattu, oiottu ja pengerrytetty. Uomarakenteen palauttamista tarvitaan paljon, koska monin paikoin puroissa varsinkin pohjoisessa veden laatu ei ole suurin ongelma.

Suomessa on suojeltu vähän virtavesiä verrattuna esimerkiksi naapurimaihin. Luonnontilaisilla puroilla on vesilain suoja ja metsälaki suoja luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia virtavesikohteita. Mutta kuten tiedämme, suojeltuja tai luonnontilaisia puroja Suomessa on hyvin vähän. Koskiensuojelulaki suojelee vesiä voimatalousrakentamiselta, mutta edelleen jokien tilaan vaikuttava rantavyöhyke ja sen leveys on jatkuvan säätämisen ja kiistelynkin kohde. Virtavesien lähivaluma-alue on kuitenkin usein monimuotoisuudeltaan reunavaikutuksen takia yleensä ympäristöään monimuotoisempaa. Näillä alueilla, niilläkin virtavesillä joita ei voi lukea luonnontilaisiksi, olisi, jos ne kuuluisivat suojelun piiriin, merkittävä vaikutus suojelupinta-alaan, vesien tilaan ja monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja parantumiseen. Vaikka toimien vesienhoidon osalta onkin oltava koko valuma-aluetta koskeva, on rantavyöhykkeen säilymisellä koskemattomana erityinen merkitys.

Virtavesiluonnon ennallistaminen edistää ravinteiden pysymistä jokien varsilla sen sijaan, että ravinteet valuvat alapuolisiin vesistöihin ja lopulta kuormittamaan Itämeriä. Vesienhoitosuunnitelmissa on esitetty vaikuttavuuteen nähden varsin vaatimattomasti virtavesien kunnostamista. Helmi-ohjelma on hyvä alku, mutta se ei riitä ennallistamistavoitteen saavuttamiseen virtavesien osalta.

Virtavesien suojelun lisäämisen tulisi kohdistua myös erittäin uhanalaisten lajien elinympäristöihin. Hyvänä esimerkkinä jokihelmisimpukka, joka on rauhoitettu jo 1955, mutta sen elinympäristöjä ei. Suurin osa sen elinympäristöistä sijaitsee talousmetsien alueilla, ja suojelun toteuttaminen siellä on maanomistajan hyvän tahdon varassa tai toistaiseksi vain yhden kohteen osalta toteutetun, erityistä suojelua vaativan lajin rajauspäätöksellä. Erittäin uhanalainen raakku sinnittelee noin 130:ssä virrassa edelleen ilman elinympäristönsä suojelua.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Suojelun ja ennallistamisen lisäksi asennemuutos ja suojeluristiriitojen vähentäminen kahtiajakautumista välttämällä on tarpeen. Peruskoulutuksessa saattaa olla puutteita asennekasvatuksessa, yhä enemmän tarvitaan uutta näkemystä kestävään elämäntapaan verrattuna viimeisten viiden vuosikymmenen kulutusta suosivaan elämäntapaan. Tarvitaanko jopa uusi oppiaine?

Aiheuttajaperiaate vahinkojen ja haittojen korvaamisessa tulee saattaa enemmän itsestäänselvyydeksi, valtio tai haitankärsijät eri hankkeissa eivät ole velvollisia osallistumaan sellaisiin kompensatioihin, joiden hyötyjä on yhtiö tai toimija. Talkootyötä luonnontilan parantamiseksi tai lajien seurannan osalta tehdään Suomessakin paljon, yhtiöiden on sisäistettävä myös muutos vastuun kantamisesta.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

-

Muita huomioita luonnoksesta

Koska mielestämme virtavesiin on luonnoksessa kiinnitetty niiden merkitykseen nähden vähän huomiota, lausuntomme painottaa juuri niitä asioita. Toivomme että monimuotoisuusstrategia toteutuu ja luontokadon odotettavissa olevasta aallonpohjasta päästään parempiin ja takaisin monimuotoisemman luonnon aikaan.

Luhta Pirkko-Liisa
Pudasjärven luonnonsuojeluyhdistys ry